

فضای مجازی؛ آسیب یا سرگرمی؟

چطور می توان به بچه ها گفت این فضا «مجازی» است نه واقعی

گزارش

غزل رضایی تانی
خبرنگار

آسیب‌های نو پدید اجتماعی این روزها در کمین دانش‌آموزان است. یکی از این آسیب‌ها استفاده زیاد از تبلت و تلفن همراه برای وقت‌گذرانی در فضای مجازی است. فضای مجازی در حاشیه خود چالش‌هایی دارد که نوپدید است و دانش‌آموزان و خانواده‌ها را درگیر می‌کند. امیر تجلی‌نیا، مدیرکل امور تربیتی، مشاوره و مراقبت در برابر آسیب‌های اجتماعی وزارت آموزش و پرورش در گفت‌وگو با «ایران» درباره آسیب‌های فضای مجازی که دانش‌آموزان را تهدید می‌کند و والدین نگران آن هستند، گفت: این روزها بیشترین آسیبی که دانش‌آموزان را تهدید می‌کند، وقت گذاشتن بی‌حد و مرز دانش‌آموزان در فضای مجازی است که ما را به عنوان مسئولان آموزش و پرورش و همچنین والدین را بسیار نگران کرده است. شاید برداشت از این آسیب، در یک جمله «اعتیاد به فضای مجازی» باشد.

مدیرکل امور تربیتی و مراقبت در برابر آسیب‌های اجتماعی وزارت آموزش و پرورش در پاسخ به این سؤال که آیا آمار از میانگین حدودی و متوسط حضور دانش‌آموزان در فضای مجازی وجود دارد یا نه، گفت: در حال حاضر آمار از اینکه هر دانش‌آموز چند ساعت در روز در فضای مجازی به سر می‌برد، نداریم اما می‌دانیم که استفاده مکرر از آن آسیب‌های زیادی در پی دارد. مثلاً یک مورد مهم بحث زمان دانش‌آموزان است که وقت با ارزش آنها با طی شدن ساعات طولانی در فضای مجازی تلف می‌شود و اولیا توقع دارند که این ساعت به جای سپری شدن در فضای مجازی به کارهای مفید و مهم اختصاص یابد. گذشته از اتلاف وقت که قطعاً بهره‌بردار مناسب از آن در این سنین اهمیت زیادی دارد، استفاده زیاد از فضای مجازی ضررهای جسمانی هم در پی دارد یعنی کم‌تحرکی و چاقی حداقل آن است ولی دیسک‌های شدید و ضعیف شدن بینایی از نکات منفی آن به حساب می‌آید.

این نگرانی هم وجود دارد که دانش‌آموزان در خلوت خود از فضای مجازی چه استفاده‌هایی می‌کنند. مدیرکل امور تربیتی، مشاوره و مراقبت در برابر آسیب‌های اجتماعی وزارت آموزش و پرورش در این باره گفت: مهم است که دانش‌آموزان چه چیزهایی در فضای مجازی می‌بینند که این موضوع برای اولیا نگران‌کننده شده است. در دنیا حتی در کشورهای پیشرفته یک سری مکانیزم‌هایی تعریف شده تا بتوانند برای جلوگیری از درگیری دانش‌آموزان با آسیب‌های اجتماعی، آنها را کنترل و محدودیت‌هایی برای آنها تعیین کنند. تجلی‌نیا در پاسخ به این سؤال که استفاده مداوم از فضای مجازی چقدر موجب اختلالات روانی در دانش‌آموزان شده و آنها را تک‌بعدی می‌کند، گفت: آسیب‌های اجتماعی هر کدام به نوعی مسری هستند اما دانش‌آموزانی که مدام از فضای مجازی استفاده می‌کنند، می‌توانند اثرات استفاده زیاد از فضای مجازی را در اینترنت جست‌وجو کرده و ببینند چه عواقبی در انتظارشان است.

والدین اطلاعات کمی از آسیب‌های فضای مجازی دارند

مدیرکل امور تربیتی، مشاوره و مراقبت در برابر آسیب‌های اجتماعی وزارت آموزش و پرورش، در واکنش به این پرسش که والدین برای اینکه دانش‌آموزان حداقل استفاده از تبلت و تلفن همراه را داشته باشند، چه

همین طور است. نگاه‌ها به فضای مجازی بیشتر در قالب یک محیط سرگرم‌کننده است. باید در این زمینه به والدین نسبت به معایب و آسیب‌هایی که دانش‌آموزان درگیر آن می‌شوند، آگاهی‌رسانی کنیم.

همچنین این نکته را بدانیم که اینگونه نیست که بخواهیم دانش‌آموزی را یک شبه از فضای مجازی دور کنیم یا توقع داشته باشیم که دانش‌آموز به هیچ عنوان وارد فضای مجازی نشود، این اصلاً شدنی نیست. مدیرکل امور تربیتی، مشاوره و مراقبت در برابر آسیب‌های اجتماعی وزارت آموزش و پرورش تأکید کرد: ما هرچه بتوانیم شادابی، نشاط، تحرک، فعالیت و وقت گذاشتن با خانواده را در برنامه کودکان و نوجوانان قرار دهیم، اینها ارزشمندتر است و به نوعی راه‌های پیشگیری محسوب می‌شوند تا کمک کند دانش‌آموزان به شکل خیلی افراطی در فضای مجازی غرق نشوند. منطقی نیست که استفاده

دانش‌آموزان از گوشی تلفن همراه و فضای مجازی را ممنوع کنیم، بلکه باید پروتکل‌ها و قوانینی را برای بچه‌ها تعریف کنیم که دارای حد و مرز باشند. مثلاً اینکه آیا دانش‌آموز مجاز است در هر ساعت از شبانه‌روز به معلم خود پیام دهد؟ آیا در فضای مجازی هر کسی که تلاش داشت با شما ارتباط برقرار کند، شما می‌توانید به او مجوز دهید؟ یا شما از هویت واقعی آن فرد مطمئن هستید؟ اینها را باید به دانش‌آموزان‌مان آموزش دهیم.

وی در پاسخ به این سؤال که بیشترین رده سنی که از فضای مجازی استفاده می‌کنند در چه گروه سنی قرار دارد، گفت: هرچقدر که سن دانش‌آموزان بیشتر می‌شود، استفاده آنها از فضای مجازی و گوشی تلفن همراه هم بیشتر می‌شود. از این رو استفاده دانش‌آموزان متوسطه از فضای مجازی بیشتر است.

البته در حال حاضر حجم زیادی از دانش‌آموزان ابتدایی از فضای مجازی و گوشی تلفن همراه استفاده می‌کنند. مدیرکل امور تربیتی، مشاوره و مراقبت در برابر آسیب‌های اجتماعی وزارت آموزش و پرورش با اعلام این موضوع که سن آسیب‌های اجتماعی کاهش پیدا کرده است، گفت: آسیب‌های اجتماعی روند افزایشی دارد، متنوع‌تر شده و سن افرادی که درگیر آسیب‌های اجتماعی هستند، کاهش پیدا کرده است. همچنین آسیب‌های اجتماعی تلفیقی شده یعنی یک فرد با چند نوع از آسیب‌های اجتماعی درگیر است.

این موضوع در دختران مشهودتر و سرعت رشد آن بیشتر است.

دانش‌آموزان تحت تأثیر بلاگرها

دکتر فروغ تیموریان، جامعه‌شناس و کارشناس آموزشی در گفت‌وگو با «ایران» با اشاره به آسیب‌های نوپدید که از دل فضای مجازی بیرون می‌آید و باید برای جلوگیری از آن فرهنگ‌سازی کرد، گفت: من در ابتدا با نگاه جامعه‌شناسی می‌گویم که یکی از دلایل این مسأله، جذابیت زیاد فضای مجازی است و یکی دیگر از کارهایی که در آن انجام می‌شود استفاده از بلاگرهایی است که مرتباً روزمرگی‌های خود را در زمینه‌های مختلف به تصویر می‌کشند. دانش‌آموزان بسیار تحت تأثیر این فضا قرار گرفته‌اند به گونه‌ای که مد، حرف زدن، پوشش، غذا خوردن و سبک زندگی آنها تغییر کرده است.

او با اشاره به توسعه گیاهخواری و عدم استفاده از قند در نوجوانان که برگرفته از سبک زندگی بلاگرها است، گفت: مثلاً یکی از مواردی که نوجوانان گرایش بسیاری به آن پیدا کرده‌اند گیاهخواری یا وجترین شدن یا حذف قند از منابع غذایی‌شان است. فضای مجازی نه تنها بر مسائل فکری، روحی-روانی و شخصیت آنها تأثیر می‌گذارد، بلکه مشکلات جسمی و فیزیکی آنها را هم تغییر می‌دهد. مثلاً نوجوانی که در بحران بلوغ است و بدنش به مواد غذایی متنوع از جمله قند به اندازه کافی نیاز دارد، تحت تأثیر تبلیغ یک بلاگر قند را از برنامه غذایی خود حذف می‌کند.

تیموریان افزود: به هر حال من در مدارس تدریس می‌کنم و دیده‌ام که دانش‌آموزان به دلیل گیاهخوار بودن و عدم استفاده از قند، ناگهان سر کلاس درس بی‌حال و بی‌هوش می‌شوند و به زمین می‌افتند. وقتی از آنها می‌پرسیم، می‌گویند قند و شکر نمی‌خورند یا گوشت را از برنامه غذایی‌شان حذف کرده‌اند. آنان فقط این مواد غذایی را از برنامه تغذیه خود حذف می‌کنند و جایگزین مناسبی هم برای آن ندارند.

این کارشناس آموزشی تأکید کرد: این موارد مهم، چیزی نیست که فقط آموزش و پرورش یا یک نهاد بتواند در مورد آن فرهنگ‌سازی کند، بلکه یک کار اصولی، زیربنایی و اساسی است و به همت دولت‌ها نیاز دارد و از دست من به عنوان یک کارشناس یا حتی از عهده خانواده‌ها خارج شده است.

وی با بیان اینکه امروزه بسیاری پدر و مادرها نمی‌توانند هیچ کنترلی روی گوشی یا استفاده فرزند خود از فضای مجازی داشته باشند، گفت: فعالیت دانش‌آموزان در فضای مجازی به نوعی شده که والدین کمتر می‌توانند حریف فرزند خود شوند. اگر خانواده را فاکتور بگیریم، معلم، مدرسه و آموزش هم تأثیر چندانی ندارد.

تیموریان گفت: وقتی به عنوان معلم در کلاس صحبت می‌کنم، برخی از دانش‌آموزان با توجه به آن تأثیری که از فضای مجازی گرفته‌اند، چندان به صحبت‌های دبیر خود توجهی ندارند. حتی در جواب ما می‌گویند، وقتی ما امروزه در دنیای دیجیتال و تکنولوژی هستیم شما چطور می‌گویید از آن استفاده نکنیم؟ بنابراین به نظر من این یک اقدام اساسی، مهم و زیربنایی را می‌طلبد. مثلاً اینکه باید از سوی نهادهای بزرگ‌تر یا دولت‌ها با بلاگرها یا افرادی که به شکلی آسیب‌زا با بچه‌ها و نسل نوجوان کار می‌کنند برخورد شدید و قضایی شود، چون هوشمندانه روی ذهن کودکان و نوجوانان ما اثر می‌گذارد.

این کارشناس آموزشی تأکید کرد: نمی‌توانیم بگوییم اگر کسی روزمرگی‌هایش را به تصویر می‌کشد یا هر نوع تبلیغات نامناسبی انجام می‌دهد، به صورت غیرهوشمندانه این کار را می‌کند. به نظر من برخی از این فعالیت‌ها کاملاً هدفمند است و دستگاه‌های مختلف مثل دولت‌ها، نیروی انتظامی و قضایی، اداره مالیات، بازرسی و هر نهادی که بتواند دستنی بر این مسأله و کنترل آن داشته باشد باید از طریق اعمال جریمه، تذکر یا از هر طریق ممکن جلوی بخشی از اینها را که محتوایشان برای کودکان و نوجوانان آسیب‌زا است، بگیرند. در غیر این صورت در آینده با نسلی مواجه هستیم که به راحتی نمی‌توانیم از آن انتظاری داشته باشیم.

ایجاد رخوت میان دانش‌آموزان

وی اشاره کرد: نسل حاضر می‌تواند باعث توسعه، پیشرفت و گسترش و حرکت رو به جلوی جامعه خود باشد، اما برنامه‌ها یا افرادی هستند که واقعا می‌خواهند دانش‌آموزان را به یک نسل بی‌انگیزه و تنبل تبدیل کنند که رخوت و سستی در آن موج می‌زند. مقابله با این امر مستلزم یک اقدام بزرگ و کاملاً فراتر از نهادهای آموزشی است و همدار، توصیه و نصیحت در مورد آن کارساز نیست.

این جامعه‌شناس گفت: بعضی از بلاگرها، سایت‌ها و صفحه‌های مجازی باید از سمت نهادهای قضایی فیلتر شوند. وقتی به طرز بسیار محسوس و آشکار پول نوجوانان را می‌گیرند و دائماً تبلیغ کسب‌وکار و یک شبه پولدار شدن را می‌کنند، معلوم است که نوجوانان تحت تأثیر این تبلیغات قرار می‌گیرند و می‌خواهند یک شبه ره صد ساله را بروند. بنابراین باید کنترل، فیلترگذاری و انتخاب شوند. هر چقدر من به عنوان یک معلم در کلاس درباره اثرات و مضرات این مسأله صحبت کنم و توضیح دهم، فقط کافی است بلافاصله یک پیچ‌پررز و برق و پیراز تبلیغات ببینند تا حرف‌های من هیچ شود.

ای‌کاش آنها می‌توانستند کنترل‌گر خوبی باشند مثل پلیس فتا، دستگاه‌های قضایی و حکومتی، نیروهای مختلف و هر کس که می‌تواند کاری اینچینی انجام دهد، به بعضی از این افراد تذکر بدهد. فقط هم اینها نیست، اگر مثلاً صفحه‌های مربوط به طب سنتی را نگاه کنید، برخی از آنها انواع و اقسام داروهای گیاهی غیراستاندارد و از رده خارج شده را تبلیغ می‌کنند.

وی افزود: وقتی هیچ‌کس نتواند کنترل کند و هیچ مرجع قانونگذاری روی این پیچ‌ها نظارت نداشته باشد، هر روز اوضاع بدتر و غیرقابل کنترل‌تر می‌شود. باید همه دست به دست هم دهند تا این موضوع زودتر حل شود.

به دانش‌آموزان دختر بیشتر توجه شود

وی در پاسخ به این سؤال که طبق اعلام وزارت آموزش و پرورش تأثیرپذیری دختران از فضای مجازی بیشتر است، نگاه شما نسبت به این موضوع چیست، گفت: در برخی مواقع دختران کمتر دیده شده‌اند یا حتی گاهی اوقات تنها بوده‌اند. افراد گاهی برای دیده شدن، عرض‌اندام و مطرح کردن خود و برای اینکه حرفی برای گفتن داشته باشند، به طرق مختلف خود را ابراز می‌کنند. مثلاً اگر دقت کنید در برخی مدارس رفتارهایی مثل سیگار کشیدن و استفاده از مواد مخدر دیده شده که لازم است برای آسیب‌نرسیدن به این دسته از دانش‌آموزان هر چه سریع‌تر اقدامات مناسب برای جلوگیری از آن انجام شود.

وی تأکید کرد: به طور کلی همیشه دختران از نظر اجتماعی بیشتر تحت تأثیر فشارهای ناشی از مسائل اقتصادی که خانواده‌ها با آن مواجه‌اند قرار می‌گیرند. به همین خاطر آسیب‌پذیرتر و شکننده‌تر خواهند شد و به دنبال مسیرهایی می‌روند که مناسب‌شان نیست و آینده آنها را دچار مشکل خواهد کرد. حتی برخی از دختران این تمایل را دارند که بگویند ما چیزی از بسرها کمتر نداریم و به همین دلیل به سراغ خلاف‌هایی که پسران مرتکب می‌شوند می‌روند تا به این وسیله سطح خود را از آنها کمتر ندانند یا خود را به نوعی در جامعه مطرح کنند که نشان دهند اگر از بسرها بالاتر نیستیم اما می‌توانیم در حد آنها باشیم. این به مشکلات خانوادگی، اجتماعی و شریابی که فضای مجازی و پسرها ایجاد می‌کنند، برمی‌گردد.

این کارشناس آموزشی در مدارس متوسطه افزود: لازم است توجه ویژه‌ای به دختران که آسیب‌پذیرتر هستند صورت بگیرد و درصد حل چالش‌های نوجوانی و جوانی آنها باشیم.

فضای مجازی نه تنها بر مسائل فکری، روحی-روانی و شخصیت دانش‌آموزان تأثیر می‌گذارد، بلکه مشکلات جسمی و فیزیکی آنها را هم تغییر می‌دهد. مثلاً نوجوانی که در بحران بلوغ است و بدنش به مواد غذایی متنوع از جمله قند به اندازه کافی نیاز دارد، تحت تأثیر تبلیغ یک بلاگر قند را از برنامه غذایی خود حذف می‌کند.

منطقی نیست که استفاده دانش‌آموزان از فضای مجازی را ممنوع کنیم، بلکه باید پروتکل‌ها و قوانینی را برای بچه‌ها تعریف کنیم که دارای حد و مرز باشند. مثلاً اینکه آیا دانش‌آموز مجاز است در هر ساعت از شبانه‌روز به معلم خود پیام دهد؟ آیا در فضای مجازی هر کسی که تلاش داشت با شما ارتباط برقرار کند، شما می‌توانید به او مجوز دهید؟ یا شما از هویت واقعی آن فرد مطمئن هستید؟ اینها را باید به دانش‌آموزان‌مان آموزش دهیم.

وی در پاسخ به این سؤال که بیشترین رده سنی که از فضای مجازی استفاده می‌کنند در چه گروه سنی قرار دارد، گفت: هرچقدر که سن دانش‌آموزان بیشتر می‌شود، استفاده آنها از فضای مجازی و گوشی تلفن همراه هم بیشتر می‌شود. از این رو استفاده دانش‌آموزان متوسطه از فضای مجازی بیشتر است.

البته در حال حاضر حجم زیادی از دانش‌آموزان ابتدایی از فضای مجازی و گوشی تلفن همراه استفاده می‌کنند.

مدیرکل امور تربیتی، مشاوره و مراقبت در برابر آسیب‌های اجتماعی وزارت آموزش و پرورش با اعلام این موضوع که سن آسیب‌های اجتماعی کاهش پیدا کرده است، گفت: آسیب‌های اجتماعی روند افزایشی دارد، متنوع‌تر شده و سن افرادی که درگیر آسیب‌های اجتماعی هستند، کاهش پیدا کرده است.

همچنین آسیب‌های اجتماعی تلفیقی شده یعنی یک فرد با چند نوع از آسیب‌های اجتماعی درگیر است.

این موضوع در دختران مشهودتر و سرعت رشد آن بیشتر است.

